

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ТВОРЧІСТЬ ВІЛЬЯМА РОБЕРТСОНА ДЕЙВІСА В
КОНТЕКСТІ НОВІТНЬОЇ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ»**

Виконала: студентка 2 курсу
групи Ang1-M20z
спеціальності 014 Середня освіта (Мова і
література (англійська))
Кобець Ольга Юріївна

Керівник:
Кеба О.В., доктор філологічних наук,
професор кафедри германських мов і
зарубіжної літератури

Рецензент:
Джурбій Т. О., кандидат філологічних
наук, старший викладач кафедри історії
української літератури та
компаративістики

Кам'янець-Подільський – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ НОВІТНЬОЇ КАНАДСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	6
Висновки до розділу 1.....	14
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ДЕПТФОРДСЬКОЇ ТРИЛОГІЇ».....	15
2.1. Матеріалізм і духовність у романі «П'ятий персонаж».....	15
2.2. Архетипи в художній структурі роману «Мантукора».....	25
2.3. Феномен двійництва у романі «Світ чудес».....	36
Висновки до розділу 2.....	45
РОЗДІЛ 3. КОНЦЕПЦІЯ МИСТЕЦТВА У «КОРНІШСЬКІЙ ТРИЛОГІЇ».....	46
3.1. Університетське життя в романі «Бунтівні янголи».....	46
3.2. «Що закладено в кістках»: біографічний роман про митця.....	58
3.3. Міфологічні складники роману «Ліра Орфея».....	72
Висновки до розділу 3.....	81
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86

ВСТУП

Творчість Вільяма Робертсона Дейвіса є яскравим взірцем своєрідності канадської літератури другої половини ХХ століття. Письменник знаний у світі насамперед своїми трилогіями («Солтертонська»: «Буря» (1951), «Закваска злості» (1954), «Суміш вад» (1958), «Дептфордська»: «П'ятий персонаж» (1970), «Мантукора» (1972), «Світ чудес» (1975), «Корнішська»: «Повсталі янголи» (1981), «Те, що закладено в кістках» (1985), «Ліра Орфея» (1988), незавершена «Торонтська»: «Мерзер, або Блукаючий дух» (1991), «Хитрун» (1995)).

Для романів письменника характерним є широке коло тем і проблем, різноманітність характерів, сюжетно-композиційна багатоплановість, міфопоетична образність. Сучасне українське літературознавство досі мало уваги приділяло творчості цього письменника, що зумовлює актуальність теми роботи.

Мета магістерської роботи – з'ясувати ідейно-художню специфіку творчості Вільяма Робертсона Дейвіса в контексті основних тенденцій розвитку новітньої зарубіжної літератури.

Досягнення поставленої мети добачається через детальний аналіз формально-змістових складових романів письменника і, відповідно, потребувало вирішення низки конкретних **дослідницьких завдань**, основними з яких є такі:

- здійснити огляд науково-критичних праць, присвячених творчості Робертсона Дейвіса;
- висвітлити основні тенденції розвитку новітньої канадської літератури та місце в ній Робертсона Дейвіса;
- представити закономірності творчого шляху письменника;
- проаналізувати проблемно-тематичний комплекс "Дептфордської трилогії"

- охарактеризувати концепцію мистецтва у романах "Корнішської трилогії".

Об'єктом дослідження є три романи «Дептфордської трилогії»: «П'ятий персонаж», «Мантукора», «Світ чудес»; і три роман «Корнішської трилогії»: «Повсталі янголи», «Те, що закладено в кістках», «Ліра Орфея».

Предметом безпосереднього вивчення обрано ідейно-художню специфіку письменницьких пошуків, жанрово-композиційні та поетико-стильові особливості аналізованих романів.

Методи дослідження. Мета та завдання студії зумовили використання принципів порівняльно-історичного, типологічного та комплексно-системного підходів до вивчення літературних явищ, що дало можливість з'ясувати особливості ідейно-художньої системи Робертсона Дейвіса. Структурно-функціональний метод дав змогу всебічно розкрити роль окремих змістових і формальних елементів творів у вираженні авторської концепції.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній спадщина В. Робертсона Дейвіса є предметом детального текстового аналізу і робиться спроба інтерпретувати жанрово-стильове новаторство письменника в контексті загальних закономірностей історико-літературного процесу другої половини ХХ ст.

Теоретична цінність роботи полягає в тому, що в ній уточнюється така актуальна проблема сучасного літературознавства, як специфіка циклічних утворень у межах романного жанру.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів в процесі розробки як загальних літературознавчих курсів у закладах вищої освіти (історія світової літератури, історія канадської літератури, теорія літератури, порівняльне літературознавство), так і спецкурсів та спецсеминарів, присвячених проблемам новітньої зарубіжної літератури.

Структура роботи зумовлена загальною концепцією та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел (70 позицій). Загальний обсяг роботи – 91 сторінка, в тому числі 85 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

Найвиразнішою ознакою романістики Робертсона Дейвіса є психологізм. Його герої відзначаються об'ємністю, адже розкриваються повноцінно у кожному з романів трилогії. Письменник використовує різноманітні архетипи, фольклорні елементи – від першовитоків гетевського «Фауста» до французького алегоричного «Роману про Лиса» чи «бомарі» у традиціях культури народу ромів. Романи насичені інтертекстуальними (Рабле), інтермедіальними (колекція Френсіса Корніша) зв'язками, а також великою кількістю біблійних алюзій та шарад з іменами. До прикладу, в романі «Бунтівні ангели» одну з героїнь звать Марія Магдалина Феотокі (алюзія на біблійну блудницю, яка стала послідовницею Христа), також з'являється професор Холлієр, тобто святий, чи "святіший" (алюзія на Ісуса Христа) та Симон Даркур (алюзія на апостола Петра). Промовисті імена допомагають розкрити сутність персонажів та правильно зрозуміти їх місце в художній системі твору.

Найбільш відомою у художньому спадку Робертсона Дейвіса є його філософсько-магічна «Дептфорська трилогія» (романи «Fifth Business», 1970; «The Manticore», 1972; «The World of Wonders», 1975). Сюжети усіх трьох романів просякнуті мотивами юнгіанської психології, особливо яскраво це втілюється в романі «Мантیکора» під час візитів Данстана Рамзі до психіатра. Історія складних стосунків персонажів знаходить розв'язку у переповненому міфічними алюзіями й гротескним зображенням світу цирку романі «Світ чудес».

Проблемно-тематичний комплекс романів «Дептфордської трилогії» визначається настановами автора на відтворення співвідношення матеріального і духовного в житті людини і суспільства. В художній структурі усіх трьох романів важливу роль відіграють архетипи, особливо в романі «Мантикора», який на рівні персонажів твору і його сюжетного плану та деталей предметно-художньої зображальності може слугувати своєрідною

ілюстрацією до архетипної концепції К.Г. Юнга. У романі «Світ чудес» Робертсон Дейвіс головним чином втілює ідею двійництва, проявив якої є властивими для будь-якої людини, в першу чергу творчого спрямування.

Третя, «Корнішська трилогія», складається з романів «The Rebel Angels», 1970; «What Bred's in Bone», 1985; «The Lyre of Orpheus», 1989. Усі події тут пов'язані смертю однієї людини – Френсіса Корніша. Величний спадок зі мистецькими шедеврами керує життям головних героїв, а сама історія розгортається, наповнюючись численними художніми містифікаціями та загадками.

У романах «Корнішської трилогії» Робертсон Дейвіс продовжує дослідження закономірностей людського буття, переносячи свою увагу на університет як дуже характерну і показову комірку-взірець організації суспільного життя з відповідними для цієї сфери професійної діяльності особливостями та пріоритетами. В романі «Бунтівні янголи» авторська позиція у зображенні університетського життя характеризується двоїстістю. З одного боку, університет є скарбницею знань, осередком академічного й культурного життя. З іншого боку, «знання», яке продукується і пропонується в університеті, часто позбавлене і «мудрості», і практичної значущості. Робертсон Дейвіс створює гротесковий образ університетського життя, намагаючись одночасно показати як позитивні, так і негативні сторони його діяльності і місця в сучасному суспільстві. Натомість роман «Що закладено в кістках» представляє собою художню біографію, головним героєм якої є митець-живописець із долею, вписаною в соціально-історичний контекст середини ХХ століття, включно з другою світовою війною. Роман «Ліра Орфея», на відміну від образотворчого мистецтва, що є основним предметом зображення в попередньому романі, повертає увагу читача в сферу музики, чи не найдавнішим проявом митецьких устремлінь людини, відтак закономірно, що головним засобом художнього зображення в цьому творі є міф.

Важливим висновком аналізу обох трилогій є те, що всі актуалізовані в них соціально-історичні та художньо-естетичні проблеми прочитуються крізь призму своєрідності національно-культурного життя Канади. Тому в романах Робертсона Дейвіса можна простежити не лише історії непересічних персонажів, а й еволюцію канадської культури. Через сюжети своїх романів Робертсон Дейвіс транслює національну модель поведінки та світогляду, які допомагають читачеві витворювати власні ціннісні орієнтири та світоглядні вподобання. Це дає можливість не лише осягнути проблеми, які порушуються за допомогою стосунків персонажів, але й зрозуміти сучасне життя Канади з погляду набутого національно-культурного досвіду та зрозуміти загальнолюдський сенс буття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аветисян В. А. Гете и проблема мировой литературы. Саратов, 1988. 134 с.
2. Аинса Ф. Латиноамериканская культура: универсальность и самобытность // Культуры. Диалог народов мира. 1986. № 4. С. 128-135.
3. Архетипна критика американської літератури : [навч. посібник] / С.М. Пригодій, В.В. Зінкевич, Ю.Р. Матасова, І.В. Яковенко. Сімферополь : Кримський архів, 2008. 256 с.
4. Баррі П. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія [пер. з англ. О. Погинайко]. К. : Смолоскип, 2008. 360 с.
5. Бахтин М. Вопросы литературы и эстетики. М. : Художественная литература, 1975. 504 с.
6. Бовсунівська Т.В. Екфразис & інтермедіальність // Літературознавчі студії. Випуск 39. Ч. 1. КНУ ім. Т. Шевченка, ВПЦ “Київський університет”: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. С. 109-115.
7. Большакова А.Ю. Архетип в теоретической мысли XX в. // Теоретико-литературные итоги XX века. Т. 2. Художественный текст и контекст культуры. М. : Наука, 2003. С. 283–319.
8. Бочкарева Н.С. Функции живописного экфрасиса в романе Г.Норминтона «Корабль дураков» // Вестн. Перм. ун-та. Российская и зарубежная филология. 2009. Вып.6. С.81-92.
9. Брагинская Н.В. Экфрасис как тип текста (к проблеме структурной классификации) // Славянское и балканское языкознание. Карпато-восточнославянские параллели. Структура балканского текста. - М.: Наука, 1977. С.259-283.
10. Денисова Т. Про літературу США. Вибрані статті українського американіста часів Незалежності. Київ : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2014. 531 с.

- 11.Ковалів Ю. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / Юрій Ковалів. - К. : Академія, 2007. Том 2. 624 с.
- 12.Козлова К.О. Доля художника як метафора життя нації у романі Р. Дейвіса «Те, що закладено до фундаменту» // Наукові праці ЧДУ ім. П. Могили. Філологія. Літературознавство. Миколаїв : ЧДУ ім. П. Могили, 2012. Випуск 180. Том 192. С.69-73.
- 13.Козлова К.О. Історико-літературні тенденції формування канадського роману про митця к. ХІХ - 2 ПОЛ. ХХ ст. // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : Філологічні науки / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2013. Вип. 34. С. 139-152.
- 14.Козлова К.О. Проблема національної ідентичності в канадській англійській прозі (на матеріалі роману Р. Дейвіса «Повсталі янголи») // Наукові праці ЧДУ ім. П. Могили. Філологія. Літературознавство. Миколаїв : ЧДУ ім. П. Могили, 2011. Випуск 152. Том 164. С. 35-39.
- 15.Козлова К.О. Трансформація міфу про короля Артура як авторське виявлення національної ідентичності (на матеріалі роману Робертсона Дейвіса «Ліра Орфея») // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2014. Вип. 60. Ч. 2. С. 128-135.
- 16.Козловець М. А. Ідентичність : сакральне та профанне // Філософська думка. 2008. - № 4. С. 136-149.
- 17.Літературознавчий словник-довідник / [За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка]. К. : ВЦ «Академія», 2006. 752 с.
- 18.Лотман Ю. М. Текст в тексті // Ученые записки Тартуского государственного университета. Вып. 567. Труды по знаковым системам. Т. XIV. Тарту, 1981. С. 3–19.
- 19.Мелетинский Е. Поэтика мифа. 3-е издание, репринтное / Елеазар Мелетинский. - М. : Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 2000. 407 с.

20. Мурадханян І.С. Концепція психологічного двійництва особистості в літературах Заходу XVIII-XIX ст.: автореф. дисертаційна здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.04 – література зарубіжних країн. – Дніпропетровський державний університет, Дніпропетровськ, 2001. 20 с.
21. Овчаренко Н. Постколоніальні проєкції канадської прози: моногр. Одеса: Фенікс, 2018. 512 с.
22. Овчаренко Н. Ф. Канадская литература XX века : три грани эволюции. Київ : Наук. думка, 1991. 162 с.
23. Овчаренко Н. Ф. Канадський літературний канон на зламі століть / Н. Ф. Овчаренко. - К. : Вид-во гуманітарної літератури, 2006. 311 с.
24. Овчаренко Наталя. Міленіум і людина міфу: від "Великого коду" Н.Фрая до "Корнішської трилогії Р.Дейвіса // Слово і час. 2002. № 5. С. 33-43.
25. Овчаренко Наталя. Художній спектр канадського постколоніалізму // Слово і час. 2016. № 1. С. 46-57.
26. Петрухина М. А. О взаимодействии постколониальных и мультикультурных тенденций в современной англоязычной канадской литературе. М., 2003.
27. Попова М. К. Национальная идентичность и ее отражение в художественном создании. Воронеж, 2004. 200 с.
28. Процик І.В. Поняття архетипу в науковій літературі. URL : http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2009/fil_2009_2/056-67.pdf.
29. Руткевич А. М. К.-Г. Юнг об архетипах коллективного бессознательного // Вопросы философии. 1980. № 1. С. 124-133.
30. Современное зарубежное литературоведение: концепции, школы, термины / [сост., ред. И.П. Ильин, Е.А. Цурганова]. - М. : Интрада - ИНИОН РАН, 1999. 319 с.

- 31.Юнг К.-Г. Юнг К.Г. Архетипи і колективне несвідоме. Львів : Видавництво «Астролябія», 2012. 588 с.
- 32.Юнг К.-Г., Нойман Э. Психоанализ и искусство / К.-Г. Юнг, Э. Нойман; [пер. с англ. Г. Бутузов, О. Чистяков]. М. : REFL-book; К. : Ваклер, 1996. 304 с.
- 33.Ashcroft B. The Empire writes back : theory and practice in post-colonial literatures / Bill Ashcroft, Gareth Griffiths, Helen Tiffin. - London : Routledge, 2002. 283 p.
- 34.Ashcroft B., Griffiths G., Tiffin H. The Empire writes back : theory and practice in post-colonial literatures / Bill Ashcroft, Gareth Griffiths, Helen Tiffin. - London : Routledge, 2002. 283 p.
- 35.Atwood M. Survival: a thematic guide to Canadian literature / Margaret Atwood. - Toronto : McClelland & Stewart, 1996. 287 p.
- 36.Beebe M. Ivory Towers and Sacred Founts. The Artist as Hero in Fiction from Goethe to Joyce. New York : University Press, 1964. 323 p.
- 37.Bradbury M. The modern British novel / Malcolm Bradbury. - London : Penguin, 2001. 621 p.
- 38.Davies R. An appreciation [ed. E. Cameron]. Toronto : Broadview Press Ltd, 1991. 296 p.
- 39.Davies R. Conversations with Robertson Davies / Robertson Davies ; [ed. by Davies R., Davis J. M.]. -Jackson : University of Mississippi, 1989. 285 p.
- 40.Davies R. Happy Alchemy : writings on the theatre and other lively arts / Robertson Davies ; [ed. Jennifer Surridge and Brenda Davies]. - Toronto : McClelland and Stewart, 1997. 400 p.
- 41.Davies R. Merry heart : reflections on reading, writing, and the world of books / Robertson Davies. - Canada : Viking, 1997. 385 p.
- 42.Davies R. The Cornish trilogy: novels. UK : Penguin books, 1991. 1136 p.
- 43.Dawson A. Davies, his critics and the Canadian canon / A. Dawson // Canadian literature, 1982. - № 92 (Spring 1982). P 154-159.

44. Frye N. *Anatomy of criticism: four essays* / Northrop Frye. - London : Penguin, 1990. 400 p.
45. Frye N. *Bush garden* / Northrop Frye. - Toronto : House of Anansi Press, 1995. 259 p.
46. Frye N. *Divisions on a ground : essays on Canadian culture* / Northrop Frye. - Toronto : Anansi, 1982. 199 p.
47. Frye N. *Levels of cultural identity* / Northrop Frye // *Mythologizing Canada : Essays in the Canadian literary imagination* / [ed. Branko Gorjup]. - New York : Legas, 1997. P. 191-205.
48. Frye N. *Literary history of Canada* / N. Frye // Frye N. *Bush garden*. - 2nd edition. Toronto : House of Anansi Press, 1995. P. 215-255.
49. Grant J. S. *Robertson Davies : man of myth* / Judith Skelton Grant. - Toronto : Viking, 1994. 787 p.
50. Grant, Collin. *Myths We Like By*. Ottawa UP, 1998. 144 p.
51. Hutcheon, Linda. *Splitting Images: Contemporary Canadian Ironies*. - Oxford UP, 1991. xii + 160 pp.
52. *Is Canada Postcolonial? : Unsettling Canadian Literature* / [ed. L. Moss]. - Ontario : Wilfrid Laurier Univ. Press, 2003. 368 p.
53. James W. C. *Locations of the Sacred : essays on religion, literature, and canadian culture*. Ontario : Wilfrid Laurier University Press, 1998. 270 p.
54. Jones D. *Butterfly on rock*. Toronto : University of Toronto Press, 1979. 197 p.
55. Keith W. *A sense of style: studies in the art of fiction in English-speaking Canada* / William John Keith. Toronto : ECW Press, 1989. 235 p.
56. Marcuse H. *Art and Liberation: Collected Papers of Herbert Marcuse* / [ed. Douglas Kellner]. UK : Taylor & Francis, 2007. 264 p.
57. McDonald L. *Native sons* // *Canadian literature*, 1974. № 62. P. 112 - 113.
58. New W. *A History of Canadian Literature*. Kingston: McGill-Queen's Press - MQUP, 2003. 488 p.

59. Plant R. Cultural redemption in the work of Robertson Davies // Robertson Davies. An appreciation / [ed. E. Cameron]. Toronto: Broadview Press Ltd, 1991. P. 213 - 230.
60. Robertson Davies W. Fifth Business. URL : <http://flibusta.is/b/380582/read>
61. Robertson Davies W. The Manticore. URL : <http://flibusta.is/b/568920/read>
62. Robertson Davies W. The Rebel Angels. URL : <http://flibusta.is/b/571473/read>
63. Robertson Davies W. URL : The Lyre of Orpheus <http://flibusta.is/b/572148/read>
64. Robertson Davies W. URL : What's Bred in the Bone <http://flibusta.is/b/572147/read>
65. Robertson Davies W. URL : World of Wonders. <http://flibusta.is/b/568919/read>
66. Robertson Davies. An appreciation / [ed. E. Cameron]. - Toronto : Broadview Press Ltd, 1991. - 296 p.
67. Smyth Allan C. L. Metaphor and nationality in North America // Smyth Allan C. L. Canada - an American nation? : [essays on continentalism, identity and the Canadian frame of mind]. MQUP : McGill-Queen's Press, 1994. 398 p.
68. Soto M. The Modernist Nation: generation, renaissance, and twentieth-century American literature. Alabama: University of Alabama Press, 2004. 228 p.
69. Williams D. Confessional fictions: a portrait of the artist in the Canadian novel. Toronto: University of Toronto Press, 1991. 291 p.
70. Willmott G. Unreal Country: Modernity in the Canadian Novel in English. Kingston: McGill-Queen's Press - MQUP, 2002. 236 p.